

Nr 33.

Av herr **Luterkort**, om ändrade bestämmelser rörande livräntas utbytande mot kapitalbelopp.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109 till 1926 års riksdag med förslag till lag om försäkring för olycksfall väcktes av mig vid samma riksdag inom första kammaren en motion, nr 279, däri jag, såsom andra särskilda utskottet riktigt uttryckte det, närmast avsåg en uppmjukning av nu gällande bestämmelser rörande utbyte av livränta mot kapital för en gång.

Mitt yrkande innebar, att 6 § i nämnda lag skulle i viss del erhålla följande ändrade från den föreslagna avvikande lydelse: »På därom av den skadade gjord ansökan må försäkringsrådet, där skäl äro för handen, besluta, att i stället för livränta eller del därav skall till den skadade utgivas ett kapital för en gång, till belopp motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde enligt gällande beräkningsgrunder.»

Andra särskilda utskottet inhämtade yttrande över min berörda motion av såväl riksförsäkringsanstalten som försäkringsrådet.

Riksförsäkringsanstalten avstyrkte det i motionen upptagna förslaget, därvid anstalten emellertid själv framhöll, att ifrågavarande lagbestämmelse om utbyte av livränta icke kommit i tillämpning i större utsträckning. Anstalten anförde också, att, såvitt anstalten hade sig bekant, någon utredning icke föreläge, huruvida de åsyftade resultaten av kapitalutbetalningarna uppnåtts. Enligt min mening torde detta anstaltens yttrande i allt fall ej få tagas till intäkt utan vidare för påstående, att den av mig föreslagna uppmjukningen av lagbestämmelsen ifråga icke skulle vara av behovet påkallad.

Såsom ytterst intressanta och för frågan belysande torde här böra återgivas två skiljaktigheter, vilka förekommo inom riksförsäkringsanstalten vid frågans behandling år 1926.

Byråchefen von Schulzenheim anförde:

»Frågan om utbyte av livränta mot kapitalbelopp sammanhänger nära med frågan om *yrkesutbildningen*. Enligt olycksfallsförsäkringslagen tillerkännes nämligen den försäkrade en uttrycklig rätt att i vissa fall på grund av försäkringen erhålla yrkesutbildning och bortfaller härigenom en hitills ofta återopad grund för kapitalisering helt eller delvis av tillerkänd livränta. I så fall föreligger ur denna synpunkt så mycket mindre anled-

ning att i allmänhet frångå den princip i förevarande avseende, som kommit till uttryck i gällande olycksfallsförsäkringslag.

Men frågan om sådant utbyte, som här avses, måste också ses i nära samband med frågan om *de grunder, efter vilka utbytet skall ske* och kapitalbeloppet bestämmas.

Beträffande svårare invaliditetsfall lär det icke böra ifrågakomma varken att i vidare utsträckning, än i gällande lag medgives, tillåta utbyte av livränta mot kapital eller att i undantagsfall, när kapitalisering i viss omfattning medgives, någon reduktion får ske av det utgående kapitalbeloppet under livräntas efter vanliga grunder beräknade kapitalvärde.

Beträffande åter de *lindrigare invaliditetsfallen*, där invaliditeten understiger 15 à 20 procent och där den skadade i regel fortfarande, oberoende av skadan, är i stånd att genom arbete försörja sig, föreligger icke samma skäl som vid svårare invaliditetsfall att med samma stränghet upprätthålla den eljest antagna regeln om att ersättningen bör ha form av livränta, som tid efter annan utgives. Såsom livförsäkringsanstalten erinrat i sitt den 3 innevarande april till utskottet avgivna utlåtande, kunna också skäl anföras för att i kostnadsbesparande syfte ifråga om dessa livräntetagare någon viss reduktion sker av livräntans kapitalvärde i samband med dess ersättande med ett en gång för alla eller under vissa år utgående kapitalbelopp.

Ifråga om dessa livräntetagare synes i anslutning härtill förtjäna övervägas *icke blott om tillräcklig anledning föreligger att upprätthålla den i nu gällande lag uppställda förutsättningen för utbyte av livränta mot kapital att »synnerliga skäl» därför skola vara för handen, utan i samband därmed även, huruvida ej till ett åt den försäkrade lämnat mer vidsträckt medgivande i detta avseende tillika bör inknytas någon sådan lämpligt avvägd reduktion av livräntas kapitalvärde, som i berörda utlåtande angivits.*

Frågan gäller givetvis här såsom eljest endast ett sådant avvägande av inkomster och utgifter på den sociala olycksfallsförsäkringens område i dess helhet, som bäst gagnar försäkringens effektivitet.

I den senast offentliggjorda officiella olycksfallstatistiken för år 1922 har totalsummans invaliditetsprocent i anledning av under nämnda år inträffade olycksfall i arbete angivits utgöra 52,030; härav belöpa å invalider, ifråga om vilka invaliditetsprocenten bestämmas till mellan 10 och 19 procent, en sammanlagd invaliditetsprocent av 12,504.

I detta sammanhang må från området för socialförsäkringen i övrigt erinras, att enligt gällande sjukkasselag (15 § 5 mom.) erfordras för att sjukpenning överhuvud skall utgå, att sjukdomen medfört väsentlig nedsättning av arbetsförmågan, och enligt lagen om allmän pensionsförsäkring fordras för att invaliditet skall anses vara för handen och ersättning utgå, att arbetsförmågan är nedsatt så mycket som med $\frac{2}{3}$ (jfr föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet vid den s. k.

organisationskommitténs tillsättande den 11 oktober 1920). Som tidigare framhållits, sammanhänger visserligen hela den nu förevarande frågan så till vida med *den allmänna pensionsförsäkringen*, som enligt gällande lag härom ersättning, vilken utgår enligt olycksfallsförsäkringslagen, skall anses såsom sådan inkomst, som inskränker eller utesluter rätt för vederbörande att erhålla pensionstillägg från pensionsförsäkringen.

Det lär dock knappast kunna göras gällande, att av denna anledning och för att det allmänna ej därigenom skall kunna bli underkastat vidsträcktare förpliktelser med hänsyn till nu ifrågavarande invalider enligt olycksfallsförsäkringslagen, än som sålunda för närvarande är förhållandet, varje åtgärd på olycksfallsförsäkringsområdet a priori måste undvikas, om blott den till äventyrs kan ha en sådan verkan.

Härvid måste nämligen, såvitt nu är ifråga, bemärkas, att, om en person vid t. ex. 25 års ålder drabbats av olycksfall i arbete och på den grund hans arbetsförmåga anses nedsatt med t. ex. 15 procent, detta givetvis icke utesluter, att pensionsförsäkringen fortfarande vidkännes den minskning i den kvarstående arbetsförmågan, som inträder vid fyllda 67 år d. v. s. 85 procent av samma minskning eller så gott som minskningen i dess helhet. Med beaktande härav lär man också här, såsom i utlandet, kunna komma till fullt tillfredsställande resultat, när det sker kollisioner mellan olika sociala försäkringsgrenar även i nu ifrågavarande avseende.

Om den nedsättning i vederbörandes arbetsförmåga, som är en följd av inträffat olycksfall i arbete, anses böra medföra rätt till ersättning efter andra och för den skadade gynnsammare grunder, än som gälla inom socialförsäkringen i övrigt, synes visserligen dessa grunder böra inom ramen av det område, som för dem utstakats, vinna tillämpning utan större avseende på ålder och av annan orsak föranledd invaliditet m. m. än som står i överensstämmelse med samma grunder. Men då å andra sidan den sociala olycksfallsförsäkringen icke bör åläggas större förpliktelser med hänsyn till den skadades ålderdom eller av annan anledning inträdda invaliditet, än som är en följd av olycksfallet, synes ur synpunkten av sammanhanget mellan olycksfalls- och pensionsförsäkringen något hinder icke böra möta för en reglering av den nu förevarande frågan om de *mindre livräntetagarnas* rättsställning, på dessa som motionären åsyftar, eller eljest i anslutning därtill anses påkallat.»

Byråchefen Eisen yttrade:

»För min del vill jag tillstyrka ändring av 6 § 3 mom. olycksfallsförsäkringslagen i den riktning motionären föreslagit, såvitt angår *mindre livräntor*, motsvarande en invaliditetsgrad av högst 15 procent och med ett årligt maximibelopp av exempelvis 200 kronor. Till stöd härför vill jag återropa riksförsäkringsanstaltens utlåtande den 15 januari 1916 över det då föreliggande förslaget till lag om försäkring för olycksfall i arbete (bil. till Kungl. Maj:ts proposition nr 111 år 1916).»

Försäkringsrådets yttrande över min motion var av följande lydelse:

»Såsom motionären erinrat, upptogs icke uti det av ålderdomsförsäkringskommittén år 1915 avgivna förslaget till lag om försäkring för olycksfall i arbete rätt för den skadade att få livränta utbytt mot kapital. Kommittén anförde i detta hänseende bl. a., att kommittén visserligen funnit de skäl beaktansvärda, som anförts för medgivande av utbyte i vissa fall av en livränta, särskilt om densamma vore å mindre belopp. Dessa skäl syntes dock beträffande vårt land avsevärt förlora i betydelse, om man tog hänsyn till de förhållanden, som inträtt efter genomförandet av den allmänna folkpensioneringen. De livräntor, som skulle komma att utgå enligt olycksfallsförsäkringslagen, komme nämligen förr eller senare att förökas med de pensioner, vilka, i många fall visserligen med minskade pensionstillägg, vid inträdande invaliditet komme att utgå på grund av lagen om allmän pensionsförsäkring. I följd härav komme totalbeloppen av pensionerna för olycksfallsinvaliderna att bli avsevärt högre och således till mera gagn för dem, än om olycksfallslivräntan tidigare utbytts mot ett kapital, som helt eller delvis kunde ha gått förlorat vid tiden för undfående av invalidpensionen. Att under sådana förhållanden medgiva ett utbyte av en olycksfallslivränta, om också för en invaliditetsgrad av endast 10—20 procent, syntes icke vara tillräckligt motiverat, i allt fall borde ett sådant utbyte icke kunna medgivas utan goda garantier för att kapitalet komme att rätt användas. Därjämte måste nödig hänsyn tagas till fattigvårdsintresset.

Av de myndigheter, som avgåvo utlåtande över ålderdomsförsäkringskommitténs förslag, uttalade riksförsäkringsanstalten, att åtskilligt syntes tala för medgivande av utbyte av mindre livräntor till skadad arbetare mot kapital. Anstalten ansåg sig dock icke böra framställa något yrkande i ämnet. Socialstyrelsen var av den meningen, att för mindre skador ett kapitalbelopp åtminstone i regel vore den lämpligaste ersättningsformen. För vinnande av större anpassningsförmåga hos lagstiftningen borde vidare beredas möjlighet att i särskilda undantagsfall utbyta även en högre livränta mot kapitalunderstöd. Av övriga, som yttrade sig över förslaget, förordade bl. a. svenska arbetsgivareföreningens förtroenderåd och landssekretariatet utbyte för vissa fall. Kungl. Maj:ts förslag till 1916 års riksdag följde i förevarande hänseende ålderdomsförsäkringskommittén. I särskilda motioner hemställdes emellertid om sådan ändring av förslaget, att livränteutbyte skall kunna få äga rum under vissa omständigheter. Sålunda yrkades i motionen nr 110 i riksdagen av herr von Sydow, att livränta vid invaliditet, som icke överstege 25 procent av arbetsförmågan, skall få utbytas mot en ersättningssumma en gång för alla. I motion nr 275 i andra kammaren av herr Bernh. Eriksson m. fl., hemställdes, att i lagen måtte införas medgivande för invalid att under vissa villkor och förbehåll få utbyta beviljad livränta mot för en gång utgående kapitalbelopp.

Det särskilda utskottet, till vilket Kungl. Maj:ts proposition överlämnades, anförde, att utskottet i likhet med kommittén, vars ståndpunkt

delats av departementschefen, ansåge utbyte av livränta mot kapital i allmänhet icke böra äga rum. Även ifråga om livräntan vid lägre invaliditetsgrad borde denna regel fasthållas. Emellertid kunde det icke förnekas, att i vissa fall förhållandena kunde vara sådana, att det måste framstå som både obilligt och olämpligt om ej möjlighet skulle finnas att göra ett dylikt utbyte. Sålunda kunde i särskilda fall av omständigheterna klart framgå, att det för den skadade skulle vara till verkligt och varaktigt gagn, om han genom erhållande av ett kapital bleve istånd att skaffa sig nya insikter och förvärvsmöjligheter. Det vore dock klart, att man i dylika fall måste framgå med den största försiktighet och endast i undantagsfall och då tillräckliga garantier funnes, för att det åsyftade ändamålet skall kunna vinnas, borde medgiva utgivande av kapital istället för livränta. Utskottet framställde det förslag, som sedermera av riksdagen antogs och blev gällande lag.

Mot utskottets förslag anmälades reservation av herr Lindman m. fl., som yrkade, att bestämmelsen om utbytet skulle erhålla följande lydelse:

'I stället för livränta eller del därav må med försäkringsrådets medgivande till den skadade utgivas ett kapital för en gång till belopp motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde enligt gällande beräkningsgrunder; dock att, där den skadades arbetsförmåga genom olycksfallet nedsatts med mer än 15 procent, livränta eller del därav må utbytas mot kapital endast på framställning av den skadade och under förutsättning, att försäkringsrådet finner betryggande säkerhet vara för handen, att utbytet länder den skadade till verkligt gagn.'

Första kammaren biföll reservanternas förslag, under det att andra kammaren följde utskottet. Vid sedermera skedd sammanjämkning biträdades andra kammarens beslut av första kammaren.

Enligt försäkringsrådets mening vore det onekligen till fördel, om livränta eller del därav i vissa fall finge utbytas mot ett kapital utan att så stränga villkor, som nu äro föreskrivna, behövde uppställas. Detta bör dock allenast gälla livräntor å mindre belopp, t. ex. vid invaliditetsgrad upp till 15 å 20 procent, eventuellt även med begränsning till visst maximalbelopp för livräntan. För sådant utbyte bör såsom hittills fordras ansökan av livräntetagare och försäkringsrådets medgivande efter prövning av de skäl, sökanden förebragt för sin framställning. I fråga om livräntor över den gräns, som fastställes beträffande 'mindre livräntor', böra fortfarande för närvarande stadgade villkor gälla».

Särskilda utskottet yttrade i anledning av motionen — sedan utskottet anmärkt de avgivna yttrandena dock icke de här ovan angivna reservationerna utom riksförsäkringsanstalten — helt kort med hänsyn till vad ämbetsverken anfört, att det icke ansett tillräckliga skäl föreligga för ett tillstyrkande av förslaget. Båda kamrarna fattade beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan.

Arten av det särskilda utskottets hemställan måste antagas hava varit

en följd av det ytterligt forcerade arbete, som det ålåg det särskilda utskottet att mot slutet av 1926 års riksdag utföra med avseende å då föreliggande vidlyftiga förslag rörande särskilt de stora organisatoriska spörsmålen ifråga om olycksfallsförsäkringens organisation m. m. I någon proportion till vikten av det i min motion framförda förslag stod utlåtandet i varje fall icke; och det är detta som föranleder mig att nu motionsvis ånyo bringa samma viktiga spörsmål under riksdagens prövning. Uti min motion vid 1926 års riksdag anförde jag bland annat följande:

»Väl torde befogad invändning icke vara att göra emot den i gällande lagstiftning i ämnet antagna principen, att livränta endast i undantagsfall bör utbytas emot kapitalbelopp. Icke utan fog synes likväl kunna ifrågasättas, huruvida icke den lagbestämmelse, vari denna princip kommit till uttryck, erhållit en sådan formulering, att försäkringsrådets prövningsrätt härutinnan blivit innesluten inom för trånga gränser. Erfarenheten lär nog giva vid handen, att, i någon större utsträckning än vad nu anses kunna äga rum, *lojala* behov föreligga för genom olycksfall skadade arbetare att komma i åtnjutande av ett kapital, att användas till skapande av förvärvsmöjligheter, för vilka *särskilda förutsättningar* föreligga. Särskilt borde under nu rådande förhållanden — kanske framför allt i vissa delar av Norrland — oftare än vad nu kan bliva fallet möjlighet kunna beredas för inköp av eget hem, jordbruks- eller annan jordlägenhet. Med andra ord, en uppmjukning av ifrågavarande lagrum synes böra ske.

Vad jag sålunda förut i ärendet anført, kan jag nu så mycket mera vidhålla, som det under det gångna året genom konkreta fall kommit att för mig framstå såsom uppenbart, att försäkringsrådets tillämpning av ifrågavarande lagbestämmelse ifråga om stränghet vid prövning av frågor om livräntors utbyte mot kapital väsentligen överstiger, vad som vid bestämmelsens formulering varit avsett. I själva verket kunde vissa av de fall, vari försäkringsrådet under senare tiden haft att meddela utslag rörande sökt utbyte av livränta mot kapital väl giva anledning till det antagande, att det för närvarande är så gott som *uteslutet* att få ett dylikt utbyte till stånd. De avslag, som försäkringsrådet gjort, hava avsett dels hela livräntor, större men även mindre sådana, *dels ock* ansökan om utbyte av så stor del av livränta, som motsvarat en invaliditet av 15 å 20 procent eller med andra ord så pass små livräntor, att, enligt byråcheferna von Schulzenheims och Eisens samt *försäkringsrådets eget uttalande* till andra särskilda utskottet vid 1926 års riksdag, rådande stränghet ifråga om deras utbytande mot kapital skäligen icke borde behöva att upprätthållas. Jag är övertygad om, att, därest riksdagen nu genom vederbörande utskott närmare undersöker de ärenden av hithörande art, vilka under de två eller tre senaste åren blivit av försäkringsrådet handlagda, riksdagen icke skall kunna underlåta att ansluta sig åtminstone till försäkringsrådets nyssnämnda år 1926 gjorda uttalande.

Jag kan här tillägga, att man inom stora grupper av den kroppsarbetande befolkningen inom t. ex. Sundsvalls betydande trävaruindustri-distrikt står tämligen handfallen och oförstående för den art av teoretisk stränghet, som på det praktiska förnuftets bekostnad kommit att prägla försäkringsrådets handhavande av ifrågavarande lagbestämmelser. Det är särskilt ett flertal industriarbetare, vilka genom olycksfall i arbete fått sin arbetsförmåga nedsatt och en livränta sig tillerkänd, vilka på intet sätt kunna förstå, att det — när de därtill i den mån det står i mänsklig förmåga visa sin personliga vederhäftighet, tillförlitlighet och duglighet — skulle vara med allmänna intressen mindre överensstämmande, om de finge sig i stället för livräntan tillerkänt ett kapital, varigenom de kunde t. ex. förvärva hus och grund och därmed möjlighet till en fortsatt bättre och friare tillvaro.

Det hemställes alltså,

att riksdagen måtte för sin del besluta,

antingen att 6 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete enligt dess lydelse i lag den 18 juni 1926 måtte i nedanberörda del erhålla följande ändrade lydelse: »På därom av den skadade gjord ansökan må försäkringsrådet besluta, att i stället för livränta eller del därav skall till den skadade utgivas ett kapital för en gång, till belopp motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde enligt gällande beräkningsgrunder»;

eller ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa skyndsamt utredning, om och huruvida i vidsträcktare mån än vad nu är fallet för olycksfall beviljad livränta må kunna utbytas mot kapitalbelopp, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 18 januari 1927.

S. Luterkort.

